

שתי אלגיות

סכסטוס פרופרטיוס נולד באַסְיִזְיַ במחצית המאה הראשונה לפני הספירה. מניחים כי חורבות קוֹיְלָה שנתגלו שם, קירותיה מקושטים בציורי קיר ובשורות שיר ביוונית, הן חורבות ביתו. לפי מה שעולה משירים, בימי נעוריו היה עד לאימי המלחמה בפרוסיה בשנת 41 לפנה"ס, מלחמה שבעקבותיה גם הוחרמה נחלת משפחתו. כפי שנהגו עמיתיו המשוררים בני תור אוגוסטוס, סירב גם פרופרטיוס לקריירה בשירות המדינה. ספר שיריו הראשון – המשורר מרטיאליס כינה אותו בשם "מונופיָלוֹס" – עניינו פרשת אהבתו הסוערת לאחת קִינְתִּיָה, שכפי שמספר אפוליאוס, שמה האמיתי היה הוֹסְטִיָה. הספר ראה אור, כנראה, לא יאוחר משנת 28 לפנה"ס. בעקבות ספר זה פרסם פרופרטיוס שלושה ספרים נוספים. רבים משיריו הקדיש לידידיו: טולוס ובאסוס, שהיו גם הם משוררים, לינקאוס, שחיבר טרגדיות, ואחרים. משערים שמת בזמן קרוב להולדת ישו.

פרופרטיוס הוא משורר "קשה", אבל מפתה: שיריו מצטיינים בניגודים, דילוגים מפתיעים מעניין לעניין, ורגשות קיצוניים. עיקר הקושי הכרוך בהבנת האלגיות של פרופרטיוס נעוץ במצבו הנורא של הטקסט שהגיע לידינו, שהשיבושים והמקומות הסתומים בו רבים מבטקסטים של כל משורר רומי אחר. אמרה שגורה היא, כי 'כמספר העורכים כן מספר הפרופרטיוסים'. בהתחשב בזה, אין תרגומי – ולמעשה, כל תרגום אחר לפרופרטיוס – אלא בגדר ניסיון מלא תקווה.

הערה קטנה בדבר שם אהבתו של פרופרטיוס: שמה, כפי שביטא אותו במקורו, היה קִינְתִּיָה, וכך אמנם כתבתי. אולם, על אף שהורגלנו כבר בעברית לבטא 'קיקרו', הרי במקרה זה עז היה הפיתוי לנקוט את ההגייה האנגלית, סינטיה, ולו כמחווה לשורתו המחוכמת של דָּרְק וולקוט בשיר הפותח את "קוורטט פרופרטיוס" שלו:

She whose first syllable was Sin, as yours was Sex.

ספר א, אלגיה א

קִינְתִּיהָ אוֹתִי, הָאֲמַלְלִי, שְׁבִתָּהּ רֵאשׁוֹנָה בְּעֵינַיָהּ,
אִישׁ אֲשֶׁר שׁוֹם חֲשָׁקִים לֹא הִדְבִּקוּ בּוֹ עַד אֲזִי.
אֲזִי אֶת עֵינַי הִגָּאוֹת, כְּדַרְכֵּן, לְהִשְׁפִּיל נְאֻלְצָתִי,
אָמֹר בְּלַחֲץ רִגְלוֹ מָטָה הִשַּׁח אֶת רֵאשִׁי;
5 אֲזִי גַם לְמַדְנִי לְשֹׂנְאֵי עֲלָמוֹת אֲמוֹנוֹת עָלַי טָהַר,
יָד מְרֻשָּׁע, וְלַחֲיוֹת בְּלִי נְחִיבָה וְעֲצָה.
כָּבֵר שָׁנָה וּמְלוֹאָה הַטְּרוּף הַלְזָה לֹא יִנִּיחַ,
כִּף אֶף אֲלֻצָּתִי לְשֹׂאֵת אֲכָף אֱלִים מִתְנַגְּדִים.

טוֹלוֹס, מִיִּלְאֲנִיּוֹן עֲמַד בְּכָל מַטְלָה וְכָל סֶבֶל,
10 עַד שְׁמַגֵּר אֶת קְשִׁיחוֹת לָב-אֲטָלְנִטָה הַקָּר.
פַּעַם הַלֶּף לְשׁוֹטֵט, טְרוּף-לֵב, בֵּין חֲגִי הַר-פְּרִתְנִיּוֹס,
פַּעַם עֲמַד מוֹל חֵיוֹת פְּרָא, סְמוּרָה פְּרוֹתָן;
גַּם אֲלָתוֹ שֶׁל הִילִיאֹס עָלָיו נִחְתָּה וּפָצְעָתוֹ,
וּמִכָּאֵב עַל צוּקֵי חָבֶל-אֲרַקְדִּיהָ יָבֵב;
15 אֶת עֲלָמָתוֹ הַזְּרִיזָה הַצְּלִיחַ, סוּף סוּף, לְהַכְנִיעַ:
פַּח תַּפְלָה וּדְבָקוֹת עֵז הוּא כָּל-כִּף לְאוֹהֵב.

אָמֹר שְׁלִי מִתְאַחֵר, וְכָל תַּחֲבוּלָה לֹא הִגָּה עוֹד:
דְּרֹךְ מִכְּרַת מִכְּבָר, שׁוֹב לֹא יִזְכֹּר בָּהּ לְצַעַד.
אָפֶס, אַתֶּם, הַיּוֹדְעִים לְהִטּוֹט סְלוּק הַיֵּרֶחַ,
20 מְלֹאכֶת פְּלַחֲן-קְנָדָשִׁים מוֹל אִשׁ מִזְבַּח-כְּשָׁפִים,
בָּאוּ, עָשׂוּ מַעֲשֵׂה, בְּגִבְרַתִּי רִגְשׁוֹתֶיהָ שְׁנוּ-נָא,
אָנָּה, גִּרְמוּ שְׁתַּחֲוֹר אֶף מִחֻרוֹן קִלְסָתֶרִי!
אֲזִי אֲאָמִין לְדְבָרְכֶם כִּי כּוֹכַב וְנִהַר לְהַנִּיעַ
יֵשׁ בְּיַדְכֶם בְּמִזְמוֹר כְּשֶׁף קִיטִינָה הָעִיר.
25 כָּל יְרִידֵי הָרוּצִים בְּאַחֹר מִן הַפַּח לְחַלְצָנִי,
צָאוּ, לְלִבֵּי הַחוֹלָה אָנָּה חֲפָשׂוּ רְפוּאָה.

הן בברזל אַעמד, הן באש אַקזרית, בעז-רוח,
 אם רק יתר לי לומר אַת שְהוּעם לוחש.
 אַל עממי קצה-תבל, אַל אפסי-אוקינוס אַנא שאוני,
 30 שם לא תוכל שום אשה אַת נתיבי לגלות.
 מי שְשִמְעָהוּ הַאֵל וְחָנַן תְּפַלְתּוֹ – יִשְׂאֵר-נָא:
 לוּ בְבִטְחַת-אֶהְבֶּה עַד לְעוֹלָם תְּחַבֵּר.
 וְנוֹס שְׁלָנוּ קֶשֶׁת-לֵב, בְּלִילוֹת מְרוֹרִים בִּי נוֹגַחַת,
 אַמּוֹר עַמִּי בְּכָל עֵת, רַגַע אֵינְנוּ בְּטֹל.
 35 שְׁמַע לְדַבְרִי, סוּר מִרַע: טְרַדַת-לְבָבְךָ – הִשְׂאֵר בָּהּ,
 אַל-נָא יִסְטָה בֶן-אָדָם מֵאֶהְבֶּה לָהּ הַסִּכִּין.
 מִי שְׁלֹדְבֵר-אֲזַהְרָה זֶה שְׁלִי יֵאָחֵר לְכָרוֹת אֲזֵן,
 הוּא, בְּכַמָּה כְּאֲבִים עוֹד יִשְׁנֶן מְלוֹתִי!

הערות לאלגיה א'

ארבע שורות הפתיחה ממעלות בזיכרון פרטים באפיגרמות אהבה מן
 'האנתולוגיה היוונית'. למשל, באפיגרמה זו של מֵלְאָגְרוֹס איש גֶדְרָה (ספר
 יב, 101):

תַּחַת חֲזִי – חֲזָה אִישׁ חֲסִין לְכָל אֶהֱב – מוֹאִיִּסְקוֹס
 חֵץ שֶׁלַח מֵעֵינָיו, כְּכֹה מְרִיעַ בְּקוֹל:
 "זֶה הֶחְצוֹף – לִי נִשְׁבָּה. גִּאֲוֹת הַחֲכָמָה שְׁשָׂרְבִיט לָהּ,
 זו שְׁנָשָׂא עַל מִצְחוֹ – תַּחַת רַגְלֵי רְמוֹסָה.
 אֵף חֲזַרְתִּי לְנִשְׁם, הִשְׁבִּיבוֹתִי: "יְלָדִי, מַה נִּתְמַהֵּת?
 אָרוֹס מְמָרוֹם פִּסְגָּתוֹ הֵן אֵף אֶת זְאוֹס הַשְּׁפִיל".

הכתוב בשורה החמישית יכול להתפרש בכמה דרכים: או שמדובר
 בבילויים בחברת קינתיה ונשים מסוגה, כלומר, גבירות המשרכות במקצת
 את דרכן, או שהכוונה לבילוי בחברת נשים כאלה מכיוון שקינתיה עצמה
 אינה נענית לפרופרטיוס. מכל מקום, פגע האהבה גרם לו לפרופרטיוס
 להיתעות מדרך הישר. לדעת עורך אחד, 'העלמות הטהורות' הן המוות.

אם כך, מתלונן פרופרטיוס על זה שטירוף האהבה פגע בשירתו. מן השורה התשיעית ואילך מביא פרופרטיוס דוגמה מיתולוגית לאוהב שנחל הצלחה הודות להתמדתו – מילאניון, שהתאהב באטלנטה מהירת-הרגל. לפי המיתוס, היתה אטלנטה בת איאסוס (בנוסח למדני זה מכנה אותה פרופרטיוס במקור); בינקותה השאירו אותה ביער על צלעות הר פְּרִתְנִיוֹס שבארקדיה, שם היניקה אותה דובה. עם שגדלה, נעשתה מהירת מרוץ מאין כמוה וחייתה על הציד. באחד הימים נטפלו אליה שני קְּנֵטָאוֹרִים, הִילִיאֹוס ורואֶתָאֹוס, וניסו לאנסה. עוד מספר המיתוס, באחד מנסחיו, כי אטלנטה התגרתה במחזוריה לאמור כי תהיה רק למי ששייגנה במרוץ; מילאניון (לפי אחרים – הִיפּוֹמֶנֶס) גבר עליה בתחבולה, בהטילו לרגליה שלושה תפוחי זהב, שלא יכלה להתאפק מלעצור להרימם. על חלק זה של המיתוס פוסח כאן פרופרטיוס. כל המהדירים מציינים, כי קטע זה של האלגיה משובש ומניחים שיש שחסר בו צמד שורות. [...] **כשף קיטינה העיר** – עיר בחבל תיסאליה, שהיתה ידועה כמחוז עתיר כשפים. לפי נוסח אחר – מזמור כשף מקולכיס, צור מחצבתה של מדיאה המכשפה.

כָּאן, אֶל-נְכוֹן, יָדָם הַמְּקוֹם מוֹל תְּלוּנוֹת שְׁאֲבִיעַ,
 עַל הַחֲרָשָׁה הַרְיָקָה רוּחַ-צַפְרִיר יַחְלֹשׁ.
 כָּאן אֶת מַדְוֵי הַכְּמוּסִים אוֹכַל בְּלֹא-עֲנָשׁ לְצַקֵּת
 אֶלָּא אִם כֵּן בִּי יִבְגֹד סְלַע-הַצּוּק הַבוֹדֵד.
 5 קִינְתִּיָּה שְׁלִי, אִי אֶתְחִיל בְּסַפּוֹר עַל הַבוֹז אֲשֶׁר בְּזַתָּ לִי?
 קִינְתִּיָּה, אִי־הוּ מְקוֹר בְּכִי שֶׁהִגְרַת מְעִינִי?
 עִם אוֹהֲבִים בְּנֵי-מִזֵּל גַּם אָנִי אֶף אֶמֶשׁ נִמְנִיתִי:
 אָפֶס, דִּינִי לְקַלּוֹן בֵּין אוֹהֲבֵיךָ הַיּוֹם.
 לָמָּה עָלְתָּה לִי כִּזְאוֹת? מָה פִּשְׁעִי כִּי נִמְרַת וַתְּדַחֲינִי?
 10 כָּלוּם נַעֲרָה חֲדָשָׁה – זוֹהִי סִבַּת קְדָרוֹתֶיךָ?
 כִּמוֹ כְּמִי־הִתִּי לְשׁוֹבֶיךָ, קָלֶת-דַּעַת, כָּךְ שׁוֹם אַחֲרַת,
 רָגַל יָפָה מְצִיבָה, אֶת מִפְתָּנִי לֹא צָלַחָה.
 אֶף שְׁדוֹרֶשׁ מְכֹאֹבִי כִּי הִרְבֵּה בְּתוֹרֵי אֶתְעַמֵּר בָּךְ,
 לֹא יְבוֹאֲנִי לְעַד זְעַם-פְּרָאוֹת שְׁכָנָה
 15 עַד כִּי כַּעַס-תְּמִיד לָךְ אֶגְרֹם, וְעֵינֶיךָ תִּכְהִינָה
 מִן הַדְּמָעוֹת הַרְבוּת שְׁאֲכַרִּיחֶךָ לְהַזִּיל.
 צָבַע-פְּנֵי הַשְּׁתַנָּה וְאוֹת זְעַרְעַר כָּךְ הַסְּגִיר לָךְ?
 אֶמֶן-לְבִי מְגֹרֹנִי לֹא הִצְטַלְצַל בְּמִלּוֹא-קוֹל?
 אִם אַחֲבָה בְּעֵצִים, אַתָּם, הַעֲצִים, לִי תַעֲדִדוּ:
 20 עֵץ-הָאֲשׁוּר וְאַתָּה, אֲרֹן, יָדִיד הָאֵל פֶּן,
 תַּחַת צְלָכְכֶם מָה רְבוּת הַדְּהָדוּ מִלּוֹתִי, וְשֵׁם-קִינְתִּיָּה
 אִיךָ נִכְתַּב וְנִחְרַת עַל קְלִיפְתְּכֶם הַרְפָּה.
 הִיא, מוֹעֲקוֹת פֶּה רְבוּת שְׁרִירוֹת-לְכַבֵּךְ בִּי הוֹלִידָה,
 רַק דִּלְתוֹתֶיךָ, דְּמוּמוֹת, הֵן לְבָדָן יִדְעוּן.
 25 כָּל שְׁצוֹתָהּ, רוֹדְנִית, הַסְּכַנְתִּי לְשֵׁאת כְּשֶׁפֶל-בְּרֶךְ
 בְּלִי שְׁאֲזַעַק בְּכֹאֵב עַל כָּל אֲשֶׁר עוֹלְלָה.
 זֶהוּ שְׁכָרִי: עֵינֹת שֶׁל קִדְשָׁה, כְּבָרַת-סְלַע צוֹנְנָת,
 גַּם מְנוּחָה לֹא נוֹחָה עַל מְשַׁעוֹלִים פְּרָאִיִּים;
 כָּל הַדְּבָרִים שֶׁתוֹכַל מִרְרַת-לְכַבֵּי לְהַבִּיעַ –

אָךְ לְצִוּוֹן-צַפְרִים כָּרַח עָלַי לְסַפְּרָם.
כֹּה, הִנֵּה שְׁתַּהַיָּה, הִדְהַד-נָא לִי "קִינְתָּהּ!" הַיְעַר,
גַּם שְׁמַמַת הַסְּלָעִים אֶל תִּחְסַר נָא אֶת שְׁמָהּ.

(תרגם מלאטינית והעיר: עמינדב דיקמן)